

Literární putování

Libereckým krajem

srpen
2022

Krajská
vědecká
knihovna
v Liberci

CRYSTAL
VALLEY

Literární putování sklářské z Horního Tanvaldu do Desné

Vycházka vede místy, spojenými se sklářskou výrobou, tradiční výroba bižuterie a hutního skla se zde zachovala až do dnešní doby. Na prvním zastavení si povíme o několika autorech z Horního Tanvaldu a Smržovky.

Josef Schmidt (14. března 1861, Horní Tanvald – 25 ledna 1961, Bad Iburg), učil na řadě míst regionu, v Horním Maxově zavedl výuku lyžování, aby usnadnil dětem z odlehlých horských osad školní docházku. Za tím účelem si opatřil z Norska jeden pár lyží, který byl později vystaven ve smržovském muzeu jako první lyže v Jizerských horách. Vedl též městskou knihovnu ve Smržovce. Psal nářeční povídky, parodie, anekdoty a pověsti, k tisku byla připravena pověst *Das Glasmännlein von Finkenstein* (Skleněný mužiček z Finkovy skály – Smržovské vyhlídky) o zamilovaném skřítkovi.

Otto Wilhelm Feix (5. března 1878, Smržovka – 7. července 1935, tamtéž) byl redaktorem a spoluzakladatelem jabloneckého nakladatelství *Die Perle* (1924) a jabloneckého archivu řemesel a průmyslu, vlastivědec, kronikář a autor odborných článků a děl. Roku 1911 otevřel kino v Šumberku nad Desnou, o rok později získal koncesi na provozování kina ve Smržovce. Je autorem písně *Mei Morgstarn* – Moje Smržovka z roku 1914, k níž složil hudbu Rudolf Z. Fischer.

Josef Meißner (17. ledna 1878, Hejtmánkovice u Broumova – 15. ledna 1970, Jablonecké Paseky) byl vlastivědec a badatel na volné noze, propagátor založení muzea ve Smržovce, do roku 1935 vedl smržovskou kroniku. Jako antifašista nebyl po druhé světové válce odsunut do Německa, ale musel pracovat pro městský úřad jako obecní sluha, po válce pak ve sklárně a v zemědělství.

Vystoupáme na vrch Malý Špičák, kde byla v roce 2020 postavena rozhledna Špička, specifická zakřiveným zecadlovým povrchem, kterou navrhli architekti libereckého studia Mjölkk. Z vrcholu přehlédneme velkou část okolí. Zde se seznámíme s několika autory z Lučan nad Nisou.

Karl Richard Fischer (16. července 1871, Lučany nad Nisou – 6. prosince 1934, Jablonec nad Nisou) byl v letech 1918–34 starostou Jablonce, od roku 1923 byl kronikářem města, podílel se na založení muzea. Zajímal se o dějiny jabloneckého sklářského a bižuterního průmyslu, o nichž napsal řadu děl, např. *Glasindustrie im Isergebirge* (Sklářský průmysl v Jizerských horách) či *Die Schleifmühlen der Morchensterner Herrschaft* (Brusírny smržovského panství).

Heinrich Müller (31. prosince 1879, Lučany nad Nisou – 1. dubna 1949, Jablonec nad Nisou) byl malíř

Každý měsíc zveřejníme nový výlet za zajímavými literárními osudy a památkami našeho kraje.

Informace a podklady ke každé vycházce včetně mapy s trasou výletu naleznete vždy na našich webových stránkách a sociálních sítích. Vydejte se s námi odkrýt literární stopy v našem kraji!

www.kvkli.cz

Literární putování

Libereckým krajem

srpen
2022

Krajská
vědecká
knihovna
v Liberci

CRYSTAL
VALLEY

skla, kronikář, člen lučanského vzdělávacího spolku a básník.

August Hübner (27. listopadu 1854, Lučany nad Nisou – 12. července 1895, tamtéž) začal již v jedenácti letech malovat skleněné tabulky, v roce 1867 se pak začal učit brusičem skla. V roce 1879 se oženil s Antoníí Fischerovou, rovněž brusičkou skla. Psal veselé básně s náměty ze sklářského prostředí, např. sbírku **Lebensbilder. Aus der Heimat. Ernste und heitere Gedichte** (Obrázky ze života. Z domova. Vážné a veselé básně, 1892). Zemřel v pouhých jedenačtyřiceti letech na nemoc brusičů – tuberkulózu.

Nedaleko odtud se odehrává pověst o brusiči Pfanenstielovi, který podepsal smlouvu s ďáblem.

Od Špičky sestoupíme do Žďáru. V nedalekých Albrechticích v Jizerských horách působili dva významní autoři.

Adolf Bengler (2. června 1853, Jizerka – 24. září 1928, Jablonec nad Nisou) byl obchodník a sklář a vynikající znalec sklářského průmyslu a obchodu. Působil jako ředitel firmy Gebrüder Feix v Albrechticích v J. h., pak se stal prokuristou jablonecké firmy Leopold Schömberg & Co. V roce 1886 se osamostatnil, a v letech 1901–11 působil jako ředitel a prokurista Družstva výrobců dutých perlí (Genossenschaft der Hohlperlenerzeuger). Pro své mimořádné obchodní a odborné znalosti výroby perlí stál již předtím v čele jabloneckého obchodního spolku. Po roce 1911 se stal opět samostatným exportérem. Byl významným činovníkem Německého horského spolku pro Jablonec a okolí, od jeho založení v r. 1903 do r. 1925 byl jeho předsedou. Zasloužil se mimo jiné o postavení rozhledny na Černé studnici, dřevěné vyhlídkové věže na Prosečském hřebenu, o vybudování cesty z Černé studnice k Terezínce (cesta byla

po něm i pojmenována). Napsal příběhy v nářečí **Abschbeerklopp'n. Heiteres in Mundart des Isergebirges** (Trsy jeřabin. Veselé v nářečí Jizerských hor, 1922) a řadu průvodců Jabloneckem.

Franz Josef Grundmann (3. října 1863, Prkenný Důl u Žacléře – 30. června 1921, Šumbruk nad Desnou) se vyučil brusičem skla a pracoval v Albrechticích v J. h., Antonínově, Dolním Polubném a Kořenově. Grundmann zde poznával nesnesitelné podmínky, ve kterých byli nuceni pracovat nejen skláři. Do časopisu *Freigeist* (Svobodný duch) napsal článek *Über die Lage der Glasarbeiter im Isergebirge* (O postavení sklářských dělníků v Jizerských horách). Brusiči skla si dokázali vydělat peníze, měli svůj specifický humor, jenže vedli i uvolněný život a často až přespříliš holdovali alkoholu. To mělo zničující vliv zejména na jejich rodiny. Byli si dobře vědomi toho, že před sebou mají jen krátký život – při práci totiž vdechovali jemný skelný prach, který způsoboval „nemoc brusičů“ – tuberkulózu. Mnozí z nich se nedoživali ani čtyřicítka, padesátníci byli spíš výjimkou. I sám Grundmann zemřel na tuto nemoc. Franz Grundmann proti nešvarům doby i samotných brusičů neúnavně bojoval. Založil „Ústřední svaz sklářských dělníků Rakouska“ a dvacet let byl jeho hlavní osobou. Výbornou znalost prostředí využil ve své literární tvorbě. Psal především pro „své“ brusiče, jež chtěl přivést k ušlechtlejšímu způsobu zábavy a života. Především pro ně založil roku 1899 časopis *Rübezahl*, který pak dokázal vydávat deset let. Uveřejňoval v něm nářeční básně a povídky a získal pro něj řadu významných přispěvatelů, většinu příspěvků však psal sám. Psal téměř výhradně v dialektu, nejen místním, ale i z rodného Žacléřska. Šlo mu o to, aby byl jeho jazyk dobře srozumitelný prostým lidem. Jeho příspěvky najdeme i pod pseudonymy, např. se jmény Friedbert Walther, F. Dessendörfer či Schleifer-Franzl, pod některé se ze skromnosti ani nepodepsal. Grundmannova tvorba byla především satirická a humoristická, na-

Literární putování

Libereckým krajem

srpen
2022

Krajská
vědecká
knihovna
v Liberci

CRYSTAL
VALLEY

jdeme v ní ale i díla vážná, sociálně laděná, proletářská. K těm prvním patří například často vydávaná vyprávění **Im Schleiferland'l. Geschichten und Narreteien aus dem Isergebirge** (V zemičce brusičů. Příhody a pošetilosti z Jizerských hor, asi 1918) nebo **Aus'm Schleiferlandl. Ernste und heitere Erzählungen** (Ze zemičky brusičů. Vážná a veselá vyprávění, 1928).

Vzpomínky na Franze Grundmanna napsal redaktor a spisovatel **Adolf Wildner** (19. listopadu 1882, Smržovka – 27. května 1966, Ostrau-Werderthau).

Nad Albrechticemi je Mariánská Hora, k níž se váže pověst o perlaři, kterého zaslepilo bohatství.

Od Žďáru sestoupíme do Desné v Jizerských horách a zastavíme u Riedlovy vily. Tu nechal roku 1895 postavit místní sklářský podnikatel Josef Riedel. Zde si povíme o několika autorech z okolí.

Ernst Preußler (29. dubna 1920, Černá Říčka / Desná v Jizerských horách – 1941) pracoval ve sklárně Josefa Riedela. Byl nářeční básník.

Bernard Horst, vl. jménem Otakar Poupa (15. února 1905, Most – 17. srpna 1979, Říčany) byl železničář, jedním z míst, kde několik let působil, byl i Tanvald. Psal romány a povídky ovlivněné naturalismem, fatalismem a ruralismem. Zabýval se tematikou zla, které je určovatelem lidského osudu, hybnou silou děje jsou prudké vášně postav. Napsal dva romány z regionu. **Jizba Hardenů** (román ze sklářského pohraničí) z r. 1928 byl výrazně přepracován a vyšel pod názvem *Osamělá jizba* ještě v r. 1946 a 1973. Román **Hučící země** (1930, přepracován 1946 a 1975) se odehrává se ve 30. letech 20. století v podkrkonošské osadě Olberov – ve skutečnosti se jedná o Desnou. Prostí vesničané zbohatnou z výroby skleněných korálků, podlehnou moci peněz, snaží se připodobnit městu, odda-

jí se rozmařilosti a neřestnému životu. Některým to přinese zhoubu, většina ostatních přijde o život při protržení přehrad. Hlavní hrdina Jan Herold zešílí. Příběh románu byl inspirován skutečnou událostí – protržením přehrad na Bílé Desné v roce 1916.

Bílá Desná se vlévá do Kamenice, stejně jako Blatný potok, u něhož stávala Weberova huť, dějiště pověsti o tajemství výroby rubínového skla.

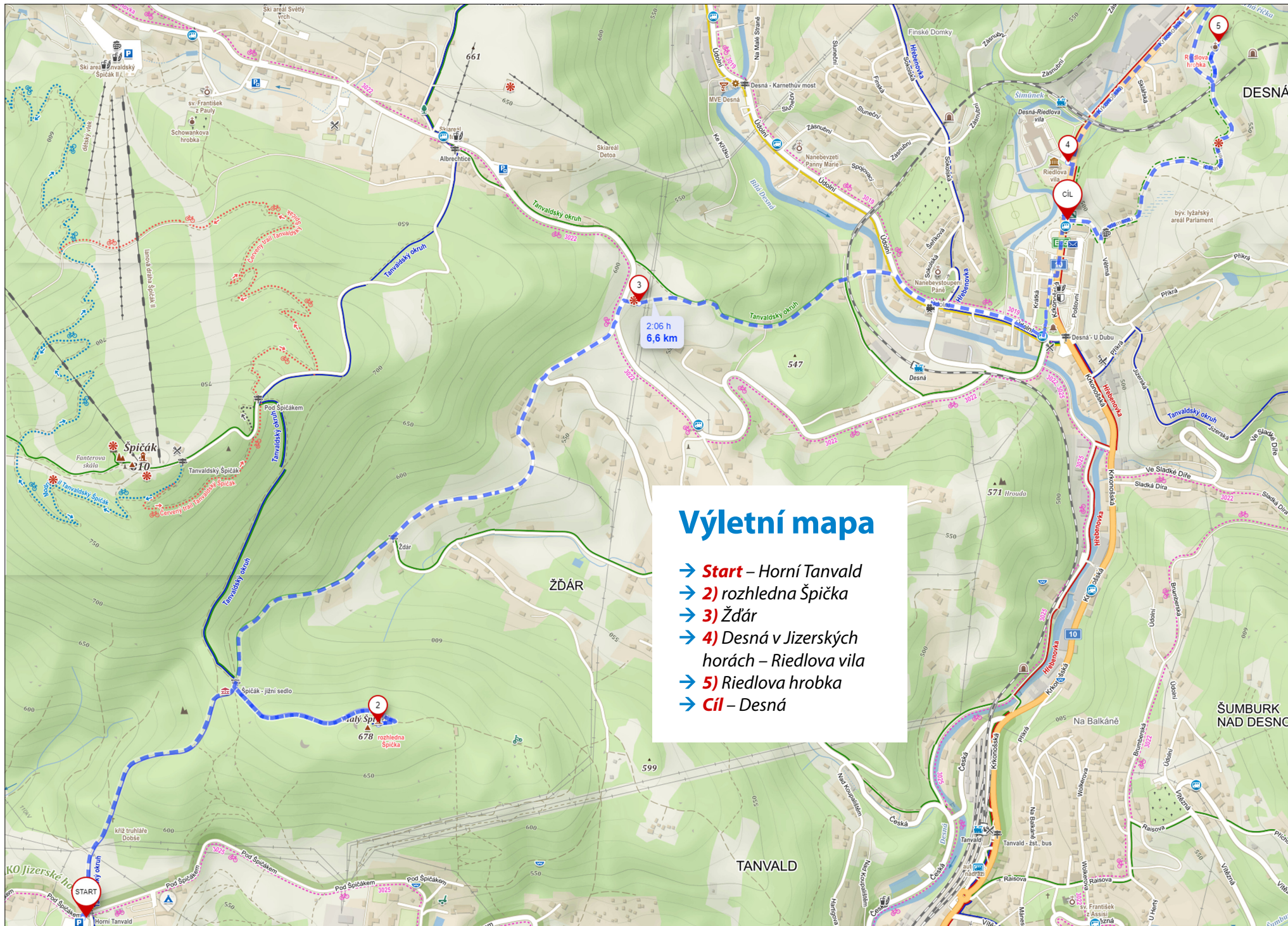
Blížíme se k cíli putování, k Riedlově hrobce. U ní se seznámíme s autory z nedalekého Kořenova a Českého Šumburku.

Marie Markvartová (narozena roku 1894 jako Ni-grínová) žila v Českém Šumburku, stala se učitelkou a provdala se za učitele Markvarta z Ústí nad Labem. Často vzpomínala na krásné školní časy a v tomto období začala psát. Na prázdniny často jezdila do své rodné chalupy na Český Šumburk. Po válce upadla v zapomenutí. Neznáme ani datum jejího úmrtí. Napsala dílo **Jeřabiny** s podtitulem **Obrázky z horního Pojizeří** (1942). Jde spíše o črty nebo obrázky líčící život v Českém Šumburku v době těsně před 1. světovou válkou, život zaměstnanců tkalcoven, skláren i zemědělců. Postavy mluví místním nářečím.

Adalbert Pohl (3. března 1861, Kořenov – 18. března 1927, Zelené Údolí / Kořenov) vedl od roku 1884 obchod svého otce, od roku 1893 jako vlastní firmu v Dolním Kořenově. Byl obchodník se sklem a radní, vrchní knihovník ad. Sbíral lidové písně, lidová rčení, pořekadla, pověsti a pohádky.

Mezi Kořenovem a Jizerkou se rozkládá Vlašský hřbet, na němž se odehrává pověst o italském hledači drahokamů. Od Riedlovy hrobky se pohledem rozloučíme s těmito místy i s místními autory a vrátíme se do Desné.

Marek Sekyra

Výletní mapa

- **Start** – Horní Tanvald
- **2)** rozhledna Špička
- **3)** Žďár
- **4)** Desná v Jizerských horách – Riedlova vila
- **5)** Riedlova hrobka
- **Cíl** – Desná